

Anmeldelser

Jens Bonke, Michael Kvetny og Hans Skifter Andersen, Boligpolitikken, krisen og de materielle levevilkår, Socialistiske Økonomers småskrifter nr. 5, København: Dansk Universitets Presse, 1979, 80 s. 29,50 kr.

Dette skrift er blevet til på grundlag af et oplæg på et seminar, Socialistiske Økonomer afholdt i foråret 1979. Temaet for seminaret var den økonomiske krises betydning for udviklingen i levevilkårene, herunder en belysning af, hvorledes udviklingen i forskellige aspekter af offentlige policies påvirkede de materielle levevilkår. Med de store forandringer, der i 1970'ernes løb er sket i henseende til boligsektorens struktur og husleje forhold, forekommer en behandling af boligpolitikken ikke blot naturlig, men også uomgængeligt nødvendig, hvis ovenfor nævnte formål skal tilgodeses.

I kapitel 1 opstilles en art paradoksproblem, der henter sine elementer fra det overlappende felt mellem boligpolitik og konjunkturpolitik, Kort refereret stilles spørgsmålet, hvorfor man ikke fra det offentliges side har iværksat en ekspansiv bygge- og byfornyelsespolitik, når nu en sådan ville føre til øget beskæftigelse - og dette vel at mærke uden at belaste hverken de offentlige budgetter eller betalingsbalancens løbende poster med betydende beløb - og når der nu vitterlig er et formidabelt behov for en forbedring af boligstandarden.

Det fremlægges overbevisende, hvorledes bygge- og boligsektoren har været placeret i konjunkturforløbet, fra den ekspansive udvikling i de tidlige 1970'ere til den af krisen reducerede sektor, der efter manges mening endog næppe kan opretholde sit nuværende aktivitetsniveau, hvis ikke investeringsincitamentet øges betydeligt. Anmelderen kan ikke være uenig i ret meget af fremstillingen af den økonomiske krises gennemslag, som det beskrives. I småskriftet har vi et af de første grundigere samlede forsøg på at fastlægge bevægelserne i det boligpolitiske forløb i det urolige tiår. Søger man derimod en løsning på det nævnte paradoks, hjælpes man ikke særlig meget videre. Sandsynligvis er det også forkerte forventninger at møde skriftet med: spørgsmålet er rettet til politikerne, og udrødningen over 1970'ernes fejlslagne boligpolitik skal alene tjene til at uddybe forståelsen af indholdet i paradokset. At søge spørgsmålet besvaret, som det ovenfor er stillet, vil kræve en helt anden tilgangsvinkel: en politologisk baseret interesseanalyse, hvor der søges tilbage til betingelserne for "policy-making".

I behandlingen af boligsektorens betydning for udviklingen i de materielle levevilkår centreres om at analysere mellemindkomsternes boligproblem. Til belysning af disses muligheder for at flytte ind i forskellige boligtyper opstilles

en række beregninger af huslejekonsekvenserne af de enkelte valgmuligheder. Beregningerne har her - i modsætning til andre pædagogiserende af arten, man støder på - den styrke at være funderede i det bedste empiriske materiale om huslejeforhold, der overhovedet står til vor rådighed. Bogens argumentation for en af sine hovedteser - at det er blevet i stigende grad vanskeligere for mellemindkomsterne at erhverve sig en ejerbolig - opnår således at fremstå meget overbevisende. Dog forekommer det mig uigennemtænkt, at der ikke i eksemplerne er regnet med, at der ved indflytning i almennyttigt byggeri skal betales indskud, der især i de seneste årgange af dette byggeri udgør betragtelige beløb. Selv om der findes kommunale låne- og garantiordninger for indskuddene, skal der afbetales på sådanne lån, og følgen bliver, at der aftegner sig endnu højere faktiske huslejer i denne sektor.

Kapitel 3.3. omhandler boligpolitikens virkning på den økonomiske fordeling. En ting er, at enkelte af de konklusioner, der drages på grundlag af selvangivelsesundersøgelserne, kan synes vel håndfaste; det kan mere være et temperamentsspørgsmål. En anden og langt vigtigere indvending må gå på, at der udelades et endog meget centralt forhold til belysning af fordelingen af subsidierne på de respektive sektorer og befolkningsgrupper. Det er i vide kredse erkendt, at ejergruppen ikke inkasserer de enorme subsidier, der fremkommer opgjort. Subsidierne er ved førstegangssalg indregnet i prisen, der forlanges for ejerboligerne, dvs. at subsidierne for en betydelig del er kanaliseret tilbage i forudgående led: typehusfirmaer, håndværkssektoren, jordspekulanterne, finansieringsinstitutionerne etc. Dette ved forfatterne selvfølgelig, men det fortegner billedet, at forholdet udelades netop i et afsnit, der behandler de fordelingspolitiske aspekter.

I kapitel 4 vover de tre forfattere sig ud i et forsøg på at udlede nogle generaliseringer om sammenhængen mellem boligforholdene, livsstilen og de politiske holdninger. Enkelte af de tilgængelige undersøgelser, hvis problemstilling er belysning af befolkningens boligpræferencer, refereres ret så ukritisk, og det netop som udgangspunkt for hele afsnittets analyse. I denne fremhæves en for mig at se meget vigtig pointe: at udlejningsboligernes fysiske udformning og beboernes indflydelse - i bred forstand - bevæger befolkningens boligpræferencer i samme retning som den økonomiske tilskyndelse, nemlig at vælge ejerboligen.

Når det forhold, at folk ønsker at eje deres bolig udhæves så stærkt i fremstillingen, er årsagen at finde i den videre analyses formål. Der opstilles nemlig derefter en hypotese om ejerboligformens effekt på politisk og organisatorisk aktivitet. Det fremhæves, at besiddelse af parcelhus betyder en politisk passivisering, undtagen med hensyn til de aspekter, der direkte berører boligen; hypo-

tesen kan virke ganske plausibel, men er desværre ikke søgt hæftet op på et data-materiale af empirisk art. De foreliggende vælgeradfærdsstudier ville sandsynligvis være anvendelige i arbejdet med at sandsynliggøre og raffinere hypotesen. Men når så besiddelse af eget hus via parcelhusejerens opfattelse af ejendomsbegrebet - som det påstås - skulle udkrystallisere sig i en samfundsopfattelse, der på alle områder (produktionen nævnes eksplicit) værner den private ejendomsret, må man som politolog sige klart fra. Et så forenklet virkelighedsbillede må forevises til afdelingen for hasarderede påstande.

Jeg kan naturligvis ikke være uenig med forfatterne i, at det er den økonomiske tilskyndelse, der har givet parcelhusbyggeriet det store opsving. Men den stærke fremhævelse af, hvor meget det betyder for folk at have ejendomsretten til egen bolig, kan jeg ikke helt acceptere. Henviser man i denne forbindelse til den kraftige vækst i antallet af ejerlejligheder, slår dette ikke benene væk under min modargumentation. At de mange ejerlejligheder har kunnet afsættes, har sin årsag i, at vi i mange store byområder endnu i dag har mangel på en del kategorier af boliger. Ejerboliger er for mange familier ofte eneste acceptable del af boligudbuddet. Småskrift kunne her passende have fremhævet den fejlslagne statslige politik over for den almennyttige sektor, der foruden de siden 1974 stærkt nedskårne kvoter har måttet slås med manglende muligheder for at bygge attraktive boligmiljøer; de via politiske kompromisser udstukne rammer af økonomisk og planlægningsmæssig art har gjort det umuligt for den almennyttige sektor at forestå alternativer til parcelhuskvartererne, som eksempelvis tæt-lav-bebyggelse.

Jeg har ovenfor bestræbt mig på at give et helhedsindtryk af skriftet og dets intentioner. Dog skal der nævnes en detail-fejl, der forekommer så meget mere irriterende som den gentages: 1957 står opført som det år, hvor statslåneordningen for den almennyttige sektor ophørte. Der forhandles ganske vist meget længe om dette stykke boligpolitiske lovgivning; men det var først i december 1958, loven blev vedtaget, med ikrafttræden 1. april 1959 (p. 10, p. 14).

Trods enkelte mangler og diskutabile punkter foreligger der altså her en god samlet vurdering af 1970'ernes boligpolitik og tankevækkende koblinger til den i øvrigt førte økonomiske politik. Hvad der for mig at se må blive den centrale politiske konsekvens af de påviste mekanismer og skævheder, er dette: den almindeligt forekommende opstilling af forholdet mellem ejere af ejerboliger og lejere som et absolut modsætningsforhold, som to kategorier, hvis boligpolitiske interesser er modsatrettede, er i betydeligt omfang en falsk problemstilling. Erkendelse heraf betyder, at man må tage udgangspunkt i indkomstfordelingens store ulighed, og forankre sig i et applicerbart og alment accepteret boligbehovsbegreb, når boligpolitikken skal undergå en tiltrængt reformering.